

Datum: maandag 23 maart 2009, 14.00 tot 17.00 uur
Plaats: I&A Action Lab, HUBrussel
Verslag: Magali Decloedt

Deelnemers: Frank Claeys (HoGent), Griet Cornelis (KaHoSL), Koen De Munter (VUB), Magali Decloedt (DHO Vlaanderen), Wim Lambrechts (KHLeuven), Katrien Monden (Ecocampus), Kris Moonen (HUBrussel), Pieterjan Robijn (VOSEC), Ilse Rottiers (Ecocampus), Carla Uwents (Ecocampus), Sarah Verhaegen (Ecocampus)

Verontschuldigd: Dirk Le Roy (DHO Vlaanderen/Sustenuto), Jürgen Loones (Vlaamse overheid/EDO), Kristof Dewaele (Katho), Marijke De Prins (HUB), Dries Elsen (DUOO), Irène Hermans (KHLeuven), Frans Meijer (Sint-Lukas), Dirk Trachet (KaHoSL), Ingrid Vanhoren (KHLeuven), Henri Van de Werf (EhB), Katrien Van Poeck (Vlaamse overheid/EDO), Tom Waas (UA)

Overzicht

1. AISHE 2.0
2. AISHE in de praktijk
3. Acties reflectiegroep
4. Volgende samenkomst

1. AISHE 2.0

Zie presentatie op [de webpagina van de reflectiegroep](#)

AISHE 1.0 focust op onderwijs en beleid. AISHE 2.0 zal via een modulair systeem zowel onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering als de maatschappelijke rol van de hoger onderwijsinstelling doorlichten. Bovendien worden naast kwalitatieve, nu ook kwantitatieve indicatoren voorgesteld.

Ter inleiding werd een kleine denkoefening uitgevoerd: de leden van de reflectiegroep beschreven de ideale kenmerken van een duurzame hogeschool/universiteit op vlak van beleid & visie, onderwijs, onderzoek, dienstverlening, bedrijfsvoering en evaluatie & rapportering. Vervolgens werden deze beschrijvingen vergeleken met de indicatoren, die ontwikkeld zijn door de Europese partners. Uit de discussie kwamen reeds enkele aanbevelingen naar voren.

1) Module beleid & visie

Ideale kenmerken aangegeven door de reflectiegroep:

- Keuzes voor duurzame ontwikkeling zijn evident
- Beleidsverklaring ook kenbaar maken, ermee uitpakken
- Studentennetwerk rond duurzame ontwikkeling (zoals 'MORGEN' in Nederland)
- Management erkent duurzame ontwikkeling als basis, vertrekpunt voor hun core-business en past haar beleidsinstrumentarium hieraan aan, maakt middelen vrij
- Visie en beleid zijn gericht op lange termijn + rekening houdend met ketenbenadering
- Open en transparant beleid
- De hogeschool/universiteit heeft duurzame ontwikkeling opgenomen in haar visie en vertaald naar concrete acties

Voorlopige indicatoren AISHE 2.0:

- Visie en beleid: samenvoeging van criteria 1.1. en 1.2. uit AISHE 1.0
- Communicatie
- Leiderschap: zit ook in EFQM-model
- Expertise: samenvoeging van criteria 2.1. netwerk, 2.2. expertgroep en 2.3. ontwikkelingsplan personeel

Aanbevelingen/bespreking reflectiegroep

- Studentenparticipatie is belangrijk.
- Ketenbenadering zou in elk van de pijlers (onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering, maatschappelijke rol) moeten terugkomen. Daarom raadt de reflectiegroep aan om een indicator hierover in 'visie en beleid' op te nemen.
 - o Vb. onderwijs: middelbaar – hoger onderwijs – werkveld
 - o Vb. Maatschappelijke rol: studenten opvolgen via alumniwerking
- Als 'duurzame ontwikkeling' in de visie van de hogeschool/universiteit geïntegreerd wordt, dan impliceert dit 'milieuzorg'. In de voorbije jaren is er geijverd om 'milieuzorg' in de visie op te nemen. Deze twee termen mogen niet naast elkaar staan, om misverstanden omtrent duurzame ontwikkeling te voorkomen.

2) Module onderwijs

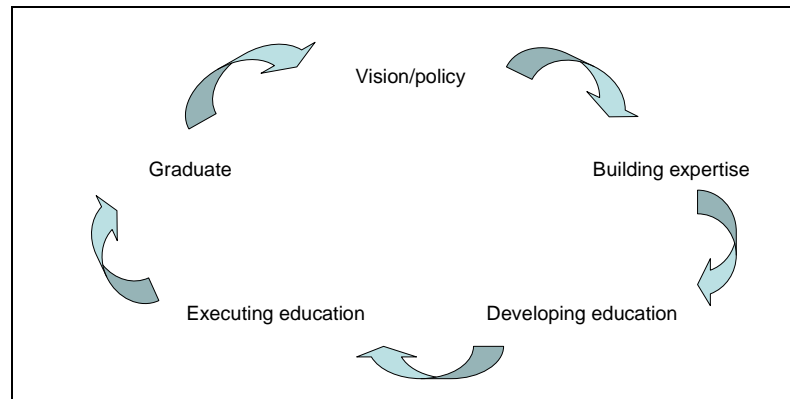
Ideale kenmerken aangegeven door de reflectiegroep:

- Vak duurzame ontwikkeling in elke opleiding
- Integratie in alle curricula
- Transversaal
- Waardenbeleid: het management beslist over de waarden die gehanteerd worden in het onderwijs.
- Duurzaamheid betrekken in lessen op 'praktische' manier (bv. via bedrijfsbezoeken, gastcolleges)
- Promoten vakken rond duurzame ontwikkeling in alle opleidingen
- Geen vakjes
- Trans- en interdisciplinair
- Interdisciplinariteit en transdisciplinariteit zijn de evidentie, en niet de uitzondering
- Visionair onderwijs
- Duurzaamheid als basiscompetentie, voor noden van (over)morgen, niet die van gisteren
- Duurzame ontwikkeling opnemen in de competentieprofielen

Voorlopige indicatoren AISHE 2.0:

- Kwalitatieve indicatoren
 - o Profiel van de afgestudeerde
 - o Onderwijsmethodiek
 - o Toetsing
 - o Stages, afstuderen
- } Idem AISHE 1.0
- o Introductie in duurzame ontwikkeling (vb: in de vorm van een basiscursus in DO)
 - o Disciplinaire invloed: de link tussen de vakdiscipline en DO (maar: hoe meten?)
 - o Interdisciplinaire linken: interdisciplinaire aanpak is noodzakelijk voor DO (maar: hoe meten?)
- Kwantitatieve indicatoren: mogelijk? wenselijk?
 - o Vb: percentage van competenties die bijdragen aan DO?
 - Ja, op voorwaarde dat deze correct worden geïnterpreteerd (vaak impliciete link met DO)
 - Neen, want competentiematrices geven nog geen garantie op uitwerking in de praktijk (link met concordantietabellen)

- Vb: percentage opleidingsonderdelen waarin multi- en interdisciplinair wordt samengewerkt
 - Ja, want geeft beeld van de situatie in de praktijk (vb: meten op basis van ECTS-fiches)
 - Neen, want is niet SMART, hoe interpreteren?
- Alternatief schema

Bron: draft Indicators Mission and Education Module (DHO Nederland)

Aanbevelingen/bespreking reflectiegroep

- Een indicator over stageplaatsen heeft zijn beperkingen. Kan/zal een hogeschool of universiteit stageplaatsen weigeren omdat ze geen duurzaam beleid hebben? Vaak verloopt de zoektocht naar stageplaatsen nu reeds moeilijk. Initiatieven zoals ‘Stagepunt’ van Sociale Economie op de Campus brengen hier ondersteuning. Ook vanuit de studenten komt meer en meer de vraag naar stageplaatsen met een visie op duurzame ontwikkeling.
- Het alternatief schema vertoont zeer veel gelijkenissen met het visitatierapport. Dit schema zou ook kunnen gehanteerd worden voor de andere modules.

3) Module Onderzoek

Ideale kenmerken aangegeven door de reflectiegroep:

- Communicatie over welk onderzoek loopt (over DO maar ook over ander onderzoek)
- Oriënterend werken en gericht
- Ethisch/Normenkader
- Hoe duurzaamheid verbeteren? Huidige vs. toekomstige situatie
- Dienst rond duurzaamheid: expertisecel
- Brengt de relevantie voor DO in kaart (korte en lange termijn, vb. biodiesel)
- Middelen voorzien voor onderzoek naar cradle-to-cradle en andere innovatieve, creatieve, duurzame thema's
- Actie-georiënteerd onderzoek met betrekking tot duurzaamheid
- Fine-tunen van integratie duurzaamheid in andere peilers
- Maatschappelijk relevant onderzoek
- Onderzoek dat bijdraagt aan belangrijke maatschappelijke uitdagingen

Voorlopige indicatoren AISHE 2.0:

- Kwalitatieve indicatoren:
 - Stakeholder analyse / stakeholderparticipatie
 - Betrekken van lokale, regionale en internationale stakeholders
 - Stakeholders van de 3 dimensies van DO
 - Stakeholders zoals bedoeld in Agenda 21 (lokale bevolking, gender, leeftijdsgroepen, enz.)
 - Integreren van een communicatieplan

Probleem?

- Indicator en fasen zijn gedefinieerd op het niveau van individuele onderzoeksprojecten
 - Maakt het moeilijk om op instellings- of zelfs departementsniveau te meten
 - Risicoanalyse / veiligheidsanalyse
 - Ethische en normatieve aspecten in rekening brengen bij onderzoek
 - Integreren van risicoanalyse van experimenten (vb. laboratoria)
 - Rapporteringssysteem voor problemen en plan voor feedback
 - Communicatieplan
 - Transdisciplinariteit
 - Verschillen tussen multi-, inter- en transdisciplinariteit
 - Fasen? Individuele projecten (ad hoc), integratie in onderzoeksbeleid (structureel)
 - Hoe meten?
 - Rapportering en transparantie naar wetenschappelijke omgeving
 - Rapportering en transparantie naar maatschappij
- } Beide indicatoren voornamelijk gericht op communicatie
- Consequenties voor duurzame ontwikkeling – in onderzoeksvoorstel
 - Innovatie voor DO – in resultaten
 - Innovaties gericht op wat er moet veranderen om duurzaamheid te bereiken?
 - Innovaties die resulteren in betere praktijken betreffende DO
 - Innovaties gericht op de transitie van bestaande praktijken (gedragsverandering, zowel individueel als organisaties)
 - Gebruik van middelen
 - Onderzoeksprojecten moeten nagaan wat hun impact is, bvb. naar energiegebruik, gebruik van materialen, watergebruik, gebruik van chemicaliën, transport, etc.
 - Bedenking: Hoort dit niet eerder thuis in algemene bedrijfsvoering?

Aanbevelingen/bespreking reflectiegroep

- Het is belangrijk dat ook de financierende instellingen voor onderzoek duurzaamheidscriteria opnemen in de beoordeling van de projecten.
- ‘Transparantie’ hoort thuis in het overkoepelende deel, aangezien het van toepassing is op alle modules.

4) Module Maatschappelijke rol

Ideale kenmerken aangegeven door de reflectiegroep:

- Duidelijke info over wat duurzaam en wat duurzame ontwikkeling is
- Voorbeeldfunctie (x2)
- De duurzame hoger onderwijsinstelling werkt samen met maatschappelijke actoren
 - Op vraag van
 - Zelf aanzetten tot innovatie
- Bijdrage leveren aan maatschappelijke problemen/uitdagingen, bvb.
 - Internationale samenwerking
 - 4de wereld
 - Duurzame mobiliteit
 - ...
- Info over DO vanuit instelling naar maatschappij
- Alumni handelen in een specifiek waardepatroon
- Wisselwering, symbiose met maatschappij
- Noden- en behoefte detectie vanuit beter afstemmen onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering op de maatschappij

- Onderwijsinstelling is geen ivoren toren, overleg met actoren uit de samenleving
- Relevante uitstroom van studenten op basis van maatschappelijke behoeften
- Bepalend en positief beïnvloeden
- Klantgericht
- Door (wetenschaps)communicatie DO overbrengen

Voorbeelden indicatoren AISHE 2.0:

- Actieve samenwerking buiten de eigen organisatie, inclusief lagere en middelbare scholen en levenslang leren
- Lokale samenwerking met andere organisaties, bedrijven en NGO's in het kader van duurzame ontwikkeling (vb: Lokale Agenda 21)
- Regionale samenwerking, of leiderschap in een regionale duurzame ontwikkeling
- Participatie in overlegplatformen m.b.t. duurzame ontwikkeling
- Participatie aan culturele evenementen
- Relaties met NGO's
- Participatie in alumninetwerken
- Steun aan minderheidsgroepen in de samenleving

Aanbevelingen/bespreking reflectiegroep

- De kennis en know-how omtrent duurzame ontwikkeling wordt onder meer door vakgroepen reeds vaak vertaald naar de maatschappij via lezingen, symposia, etc. Deze activiteiten moeten ook een plaats krijgen in de indicatoren.

5) Module Bedrijfsvoering

Ideale kenmerken aangegeven door de reflectiegroep:

- Voorbeeldfunctie (x2)
- Aangenaam
- Transparantie
- Duurzame aankopen (van labojassen tot meubilair)
- Organisatie als 'showcase', als 'experiment' van DO in de praktijk
- Een omgeving en bedrijfsvoering die eveneens een deel is van en een voorbeeld is voor het leerproces
- Best beschikbare technieken gebruiken
- Streven naar voorbeeldfunctie
- DO integreren in het kwaliteitsgebeuren
- Gezamenlijke duurzame aankoopkalender
- Duurzaam aankoopbeleid
- Milieuzorgsysteem
- Diversiteitsbeleid
- Non-discriminatiebeleid
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen
- Minder verspilling van materialen, grondstoffen, ...
- Onderzoeksresultaten toepassen in eigen bedrijfsvoering

Voorlopige indicatoren AISHE 2.0:

- Kwalitatieve indicatoren:
 - o Ondernemen van acties ter verbetering van informatie, bewustwording en communicatie over duurzame ontwikkeling
 - o Studenten en personeel worden betrokken bij het beleid van de hoger onderwijsinstelling
 - o Aspecten betreffende duurzame ontwikkeling zijn ingebed in het ontwikkelingsplan van het personeel
 - o De hoger onderwijsinstelling onderneemt actie tegen discriminatie
 - o Kernwaarden m.b.t. duurzame ontwikkeling begeleiden het beleid

- De coördinatie van duurzame ontwikkeling is geïntegreerd in het beleid
- Regelmatig wordt een duurzaamheidsrapport opgesteld waarin de inspanningen en resultaten betreffende duurzame ontwikkeling in alle pijlers worden weergegeven
- De instelling integreert milieuzorg in haar bedrijfsvoering
- Kwantitatieve indicatoren:
 - Het opnemen van duurzaamheidscriteria in het aankoopbeleid
Bvb. percentage van de aankopen waarin duurzaamheidscriteria werden opgenomen
 - Verantwoordelijkheid op het vlak van lonen
Bvb. laagste loon t.o.v. wettelijke vereisten (maar: nuttig in Vlaanderen?)
 - Sociale en ecologische criteria worden opgenomen bij nieuwbouw of verbouwingen
Bvb. percentage gebouwen waarin deze criteria werden meegenomen
 - De instelling besteedt aandacht aan gelijke kansen voor mannen en vrouwen
Bvb. percentage vrouwen tewerkgesteld

Aanbevelingen/bespreking reflectiegroep

- Algemeen: MVO beleid
- Eerste voorwaarde van duurzaamheid is de rendabiliteit van de onderwijsinstelling als organisatie.

6) Overkoepelend thema: Evaluatie en rapportering

- Duurzaamheidscriteria worden opgenomen in evaluatie en rapportering. Vb. milieuaspecten?

2. AISHE in de praktijk

Dit item werd wegens tijdgebrek niet besproken. Concrete vragen om met AISHE aan de slag te gaan mogen altijd gestuurd worden naar Magali Decloedt (magali.decloedt@dhovlaanderen.be).

3. Volgende samenkomst

De volgende samenkomst wordt gepland in september/oktober. De uitnodiging wordt via mail verstuurd.